

EMANCIPAREA MINORULUI - O PERSPECTIVĂ DIACRONICĂ

Conf. univ. dr. Roxana MATEFI

Abstract

The present study aims at an analysis of the institution of the minor's emancipation, institution through the effect of which the child gets out of the parental authority or guardianship, benefiting from the recognition of certain rights, which offers him a greater autonomy, allowing him to take care of his own interests. Over time, this institution faced a series of transformations, its regulation being adapted to various periods and their specificity.

Keywords: *emancipation, minor, capacity of exercise.*

Noțiuni introductive

Instituția emancipării este definită în doctrină drept „mijlocul juridic prin care un minor este scos de sub puterea părintească sau de sub tutelă și I se recunoaște o capacitate de exercițiu limitată¹” ori drept „un act solemn sau un beneficiu legal, care are ca efect desființarea puterii părintești sau a tutelei, conferind minorului dreptul de a se conduce singur în ce privește actele personale și de a-și administra patrimoniul în limitele unei capacități restrânse²”.

Instituția are rădăcini adânci în istorie, fiind cunoscută încă din dreptul roman, astfel cum vom vedea în cuprinsul analizei noastre, încă din epoca Legii celor XII Table. Dacă la originile sale, procesul emancipării era unul excesiv de formalist, în timp procedura s-a simplificat.

---

¹ M.N. Costin, C. M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 425.

² C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2002, p. 435.

Originile emancipării

În vremurile străvechi ale Romei, „tatăl sau, generic spus, capul familiei, care dorea să-l scoată pe descendent de sub autoritatea sa, nu avea niciun mijloc direct de a ajunge la acest rezultat, fiind mult mai simplu pentru un stăpân de a elibera un sclav, decât pentru un tată să-și emancipeze copilul³”.

În Institutele lui Justinian, putem observa că, în fapt „în epoca Legii celor XII Table, emanciparea era conferită copilului prin mijloace de vânzare fictivă urmate de eliberări intermediare: „*per imaginarias venditiones et intercedentes manumissiones celebratur*”⁴. Astfel potrivit celei de-a IV a Table a Legii celor XII Table „dacă tatăl își vinde copilul de trei ori, aceasta este eliberat de sub puterea părintească”, în modul acesta minorul dobândind o libertate irevocabilă, potrivit doctrinei. Așadar, aceste acte solemne care presupuneau vânzări (mancipațiuni) și eliberări succesive ale minorului, au dobândit denumirea de emancipare.

Acordarea beneficiului emancipării depindea exclusiv de voința tatălui, copilul neavând posibilitatea de a-I solicita părintelui să facă acest act, care depinde exclusiv de voința celui din urmă.

Cât privește efectele emancipării, acestea constau în „ruperea legăturilor de dependență ale copilului în raport cu tatăl său, conferindu-i copilului, în același timp cu independența, posibilitatea de a avea o avere a sa, de a contracta obligații valabile, de a trăi viața civilă, în același timp cu viața de cetățean⁵”.

Emanciparea în reglementarea Codului civil de la 1864

Potrivit dispozițiilor Codului civil de la 1864, atât bărbații, cât și femeile, dobândeau capacitate deplină de exercițiu, fiind astfel capabile să încheie acte juridice civile, cu excepțiile prevăzute de lege, la vârsta de 21 de ani, considerată vârstă a majoratului. În acest sens vom aminti dispozițiile art. 342 din Cod, potrivit cărora „Minor este acela cari nu are încă etatea de douedeci și unu ani împliniți, fie parte bărbătescă, fie parte femească”, precum și pe acelea ale art. 434, care stabileau că „Majori se socotescu atâtu barbatulu, câtu și femeia cari au îndeplinit doue'deci și unu ani; la această vârstă fie'cari este capabile a face tite actele privitoare la vieța civile, afară de restricțiunile prevedute la titlul căsătoriei”.

În cadrul titlului X al Codului civil adoptat în 1864, titlu intitulat *Despe minoritate, despre tutelă și despre emancipațiune*, legiuitorul consacră capitolul al III lea, emancipării minorului (<emancipațiunii>, potrivit limbajului vremii).

³ Henry Le Gendre, *De L'emancipation, en droit roman et en droit francais*, Poitiers, Imprimerie de A. Dupre, 1872, p. 12 apud <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k30453090/f17.image.texteImage>.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Idem*, p. 23.

Astfel, conform reglementărilor legale în vigoare la acel moment, emanciparea îmbrăca două forme, respectiv cea expresă și cea tacită, care opera de drept, ca efect al căsătoriei.

Emanciparea expresă îl viză, așadar pe minorul necăsătorit, după ce acesta împlinea 18 ani, prin declarația tatălui, iar în lipsa acestuia din urmă a mamei sale, conform dispozițiilor art. 422 din Codul civil care face obiectul analizei noastre.

În cazul minorului ai cărui părinți au încetat din viață, emanciparea era posibilă numai după împlinirea vârstei de 20 de ani și doar în măsura în care Consiliul de familie considera oportună o astfel de măsură.

În măsura în care tutorele minorului nu a formulat cerere de emancipare a acestuia, legiuitorul Codului de la 1864 prevedea posibilitatea rudelor acestuia, în grad de văr primar sau grade mai apropiate, de a solicita tribunalului convocarea consiliului de familie, pentru a delibera asupra emancipării, în măsura în care o va găsi oportună, conform art. 424.

Consiliul de familie era cel care numea și curatorul minorului, până la împlinirea vârstei majoratului de către cel din urmă.

Legiuitorul stabilea în privința minorului emancipat o serie de interdicții, cărora acesta trebuia să se conformeze, printre care amintim interdicția de a arenda sau închiria bunurile sale imobile pe o perioadă mai mare de 5 ani (art. 427).

Cât privește emanciparea tacită, astfel cum am arătat mai sus, aceasta inter venea ca urmare a încheierii unei căsătorii. Sub acest aspect, se impun a fi amintite dispozițiile art. 127 C. civ. de la 1864, care permiteau bărbatului să se căsătorească odată cu împlinirea vârstei de 18 ani, în timp ce femeii îi era permis să încheie o căsătorie de la 15 ani. Pentru „motive grave”, așa cum le califică legiuitorul vremii în cuprinsul art. 128 din Cod, Domnul putea da dispensă de vârstă.

Efectul emancipării în această ipoteză se produce întrucât „incapacitatea minorului nu se potrivește cu starea civilă de persoană căsătorită, care presupune o largă independență”⁶, minorul căsătorit devenind astfel „capabil să îndeplinească actele obișnuite ale vieții, atât în ceea ce privește conducerea persoanei sale, cât și a afacerilor sale”⁷.

Dispozițiile cu privire la instituția emancipării rămân în vigoare până la adoptarea Decretului nr. 185/1949 pentru modificarea și abrogarea unor dispozițiuni privitoare la majorat, la capacitate în materia contractelor de muncă și emancipațiune. Decretul fixează în primul său articol vârsta majoratului la 18 ani, în timp ce art. 3 stabilește expres că „instituția emancipațiunii se desființează”.

---

⁶ C. Hamangiu, *op. cit.*, p. 437.

⁷ *Ibidem*.

Capacitatea anticipată de exercițiu în reglementarea Codului civil

Capacitatea de exercițiu constituie, în accepțiunea Codului civil în vigoare, „aptitudinea persoanei de a încheia sigura acte juridice civile”⁸, în timp ce capacitatea de folosință reprezintă „aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile”⁹.

După cum este îndeobște cunoscut, capacitatea de folosință începe, ca regulă, la nașterea persoanei, în timp ce regula în ceea ce privește capacitatea de exercițiu o reprezintă dobândirea acesteia la împlinirea vârstei de 18 ani.

Atât în privința capacității de folosință, cât și a celei de exercițiu, legiuitorul reglementează posibilitatea dobândirii lor în mod anticipat. Astfel, în cazul capacității de folosință, „drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu”¹⁰, reglementare care conturează astfel capacitatea anticipată de folosință, în timp ce capacitatea de exercițiu poate fi dobândită în mod anticipat de către minorul care a împlinit vârsta de 16 ani, instanța de tutelă urmând a dispune în acest sens, după ascultarea părinților sau a tutorelui și dacă este cazul și cu avizul consiliului de familie. Observăm o reglementare oarecum lacunară a legiuitorului în această materie, acesta consacrand un singur articol instituției emancipării.

Motivele de natură să justifice o astfel de măsură nu sunt indicate de către legiuitor în mod expres, acesta limitându-se să facă referire la „motive temeinice”. Instanța de tutelă este astfel chemată să aprecieze cu privire la temeinicia sau dimpotrivă, lipsa de temeinicie a motivelor pentru care se formulează o astfel de solicitare.

În jurisprudență s-a apreciat că există astfel de motive, spre exemplu, în cazul minorei care solicită recunoașterea capacității de exercițiu anticipate pentru a putea încasa alocația pentru fiul său, instanța reținând că „cererea este întemeiată, raportat la dispozițiile legale care prevăd ocrotirea copilului prin părinții săi, impunându-se ca minora reclamantă să aibă posibilitatea de a lua toate deciziile care privesc creșterea, educarea și dezvoltarea optimă a fiului său. Chiar dacă aceasta are 16 ani, minora trebuie să își asume exercitarea autorității părintești și să acționeze în consecință, putând fi ajutată așa cum este cazul de față de familia sa, deoarece, în caz contrar, nu ar fi respectat nici interesul său și nici cel al copilului său”¹¹.

Pe de altă parte, motivarea minorului în sensul recunoașterii capacității sale anticipate de exercițiu în scopul de a-și putea vizita mama care locuia în străinătate, în ciuda opoziției tatălui și de a nu mai depinde astfel de opinia acestuia din

---

⁸ Art. 37 C. civ.

⁹ Art. 34 C. civ.

¹⁰ Art. 36 C. civ.

¹¹ Sentința civilă nr. 1966/2014 a Jud. Satu Mare, *apud* <https://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=79206832>.

urmă, a fost calificată de către instanță a nu se circumscrie conținutului sintagmei de „motive temeinice”. Instanța reține în această speță că instituția capacității anticipate de exercițiu ar fi folosită „pentru deturnarea de la însuși scopul ei (...) astfel, instanța nu poate recunoaște capacitatea deplină anticipată doar în considerarea faptului că minorul nu mai vrea să depindă de opinia tatălui său sau pentru că a fost folosit ca mijloc de șicană în discuțiile repetate dintre părinții săi¹²”.

Am făcut referire la cele două spețe pentru a ilustra maniera în care problematica capacității anticipate de exercițiu și motivele care o justifică sunt interpretate în jurisprudență.

Concluzii

Într-o societate aflată în continuă prefacere, în care dezvoltarea fizică, psihică, ori intelectuală a minorilor este tot mai vremelnică, accelerată și de progresele rapide de natură tehnologică, recunoașterea unei capacități de exercițiu anticipate, ce echivalează cu o emancipare a minorilor, constituie, poate mai mult decât oricând în evoluția omenirii, o necesitate a timpurilor actuale. Minorul devine astfel capabil, din punct de vedere legal, să se îngrijească de interesele sale, fără amestecul unei autorități părintești ori a tutorelui, asumându-și astfel, de timpuriu, în evoluția sa, drepturi și obligații specifice majorilor. Sigur că evoluția fiecărui individ în parte, inclusiv în perioada minoratului, este profund diferită de la caz la caz, astfel că putem identifica discrepanțe majore în modul de dezvoltare al acestora, ceea ce justifică pe deplin o analiză circumstanțiată a fiecărei situații în parte, iar acolo unde motivele o justifică, recunoașterea legală a unei capacități de exercițiu anticipate.

BIBLIOGRAFIE

Codul civil de la 1864.

Decretul nr. 185/1949 pentru modificarea și abrogarea unor dispozițiuni privitoare la majorat, la capacitate în materia contractelor de muncă și emancipațiune.

M.N. Costin, C. M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, Ed. Hamangiu, București, 2007.

Henry Le Gendre, *De L'emancipation, en droit roman et en droit francais*, Poitiers, Imprimerie de A. Dupre, 1872.

C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2002.

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k30453090/f17.image.texteImage>.

¹² Judecătoria Sectorului 2 București, Sentința civilă nr. 4252/20.04.2015, definitivă, portal.just.ro apud <https://www.legal-land.ro/conditiile-emanciparii-minorului/>.